

Yliopistossa kiusataan

Epäsuoran kiusaamisen ilmeneminen yliopistossa horisontaalisesti ja vertikaalisesti

Erityispedagogiikka
Kandidutkielma

Laatija:
Pinja Martikainen

23.5.2024
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidatutkielma

Oppiaine: Erityispedagogiikka

Tekijä: Pinja Martikainen

Otsikko: Yliopistossa kiusataan – epäsuoran kiusaamisen ilmeneminen yliopistossa horisontaalisesti ja vertikaalisesti

Ohjaaja: KM, yliopisto-opettaja Henna Pirhonen

Sivumäärä: 23 sivua, 4 liitesivua

Päivämäärä: 23.5.2024

Tiivistelmä

Kiusaaminen yliopistossa on vähän tutkittu, mutta oikea ongelma. Kiusaaminen on aggression alamuoto, ja se voidaan jakaa fyysiseen, suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen, joista yleisimpänä yliopistossa esiintyy erityisesti epäsuoran kiusaamisen muodot kuten ryhmästä pois sulkeminen. Yliopisto on poikkeava kiusaamisen tutkimuksen kentällä, sillä siinä yhdistyvät niin peruskoulun puolella vallitsevat suorat kiusaamisen piirteet kuin myös työpaikkakiusaamiselle ominaiset epäsuorat keinot. Kiusaamista tutkittaessa yliopistossa nouseekin esiin, miten kiusaaminen jakautuu niin horisontaalisesti eli opiskelijoiden välillä, kuin myös vertikaalisesti, jolloin kiusaamisen toisena osapuolena onkin henkilökunnan jäsen. Pääasiassa määrällisenä tutkimuksena toteutetun tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa kiusaamismuotojen esiintymistä yliopistossa keskittyen erityisesti siihen, millä tavoin juuri epäsuorakiusaaminen ilmenee Turun yliopistossa. Tarkasteltiin myös, missä määrin niin horisontaalista kuin vertikaalista kiusaamista esiintyy. Tulokset olivat aiempien tutkimusten kanssa yhteneväiset kertoen kiusaamisen painottuvat erityisesti horisontaalisesti juuri epäsuoriin kiusaamismuotoihin. Epäsuoria kiusaamisenmuotoja eniten kuvasi ryhmän ulkopuolelle jättäminen, mutta esiin nousi myös kiusattuihin kohdistuva epäasiallinen kritisointi varsinkin vertikaalisen kiusaamisen tapauksissa. Jatkotoimia selkeästi kaivataan ja niiden tulisi olla konkreettisia toimia kiusaamista vastaan kuten tiedonlisäämistä niin opiskelijoiden kuin henkilökunnan kesken. Jatkotutkimuksena puolestaan erityisesti vertikaalisen kiusaamisen piirteiden ja tekijöiden tutkiminen voisi olla antoisaa. Toimet ja jatkotutkiminen mahdollistaa kiusattujen äänen kuulumisen tukien taistelua kiusaamista vastaan.

Asiasanat: kiusaaminen, yliopistokiusaaminen, yliopisto, epäsuorakiusaaminen, horisontaalinen, vertikaalinen

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Kiusaamisen määrittäminen ja sen ymmärtäminen ilmiönä	5
2.1	Ryhmäilmiö	6
2.2	Kiusaamisen muodot	7
2.3	Kiusaaminen horisontaalisesti ja vertikaalisesti	8
2.4	Sukupuolierot kiusaamisessa	9
3	Tutkimuskysymykset	10
4	Tutkimuksen toteuttaminen	11
5	Tulokset	12
5.1	Kiusaamisen kokeminen ja tekijä	13
5.2	Kiusaamisen muotojen jakautuminen	14
5.3	Epäsuoran kiusaamisen piirteiden jakautuminen	15
5.4	Avoimien vastausten tulokset	17
6	Pohdinta	20
6.1	Tutkimuksen luotettavuus ja arviointi	21
6.2	Jatkotoimia ja -tutkimusta	22
	Lähteet	25
	Liitteet	27
	Liite 1. Tutkimuskutsu ja kyselylomake	27
	Liite 2. Tietosuojailmoitus	29

1 Johdanto

Kiusaaminen on paljon puhuttu aihe, jonka keskustelun kohteet, teemat ja piirteet sijoittuvat pitkälti peruskoulun puolelle, toiselle asteelle tai työelämään. Vaikka nämä alueet ovat eittämättä tärkeitä ja merkittäviä, jää näiden väliin kenttä, josta ei kiusaamisen osalta ole paljon tietoa: yliopisto ja ammattikorkeakoulu. Viime vuosina kuitenkin on tutkijat kiinnostuneet tästä väliin pudonneesta alueesta, sillä myös yliopistossa kiusataan (Lappalainen, Meriläinen, Puhakka & Sinkkonen 2011; Pääkkölä, 2019; Pörhölä, Cvancara, Kaal, Kunttu, Tampere & Torres 2020).

Yliopistossa esiintyy kaikkia kiusaamisen muotoja. Aiemmissä tutkimuksissa voidaankin havaita niin suoraa ja epäsuoraa fyysistä, verbaalista kuin myös nettikiusaamista. Kuitenkin yliopistokiusaaminen vastaa piirteiltään enemmän työpaikkakiusaamista kuin peruskoulussa tai toisella asteella ilmenevää nuorempien keskinäistä kiusaamista. Työpaikkakiusaaminen on tyypillisesti epäsuoraa, kun taas koulukiusaaminen puolestaan on tavanomaisesti suoraa kiusaamista. Yliopistossa enemmistö kiusaamisen muodoista koostuu pitkälti epäsuorista kiusaamisen muodoista. (Lappalainen ym., 2011; Pääkkölä, 2019; Pörhölä ym., 2020.)

Kiusaamisella voi olla vakavia seurauksia sitä kokeneen terveydelle ja erityisesti mielenterveydelle. Kiusaaminen lisää stressiä ja voi johtaa ahdistukseen sekä varsinkin masennukseen ja sen myötä jopa itsemurhaan. Kiusaaminen voi johtaa myös erilaisiin somaattisiin ongelmiin, kuten päänsärkyihin ja vatsakipuihin ynnä muuhun fysiologiseen kipuun. Toisin sanoen kiusaaminen riskeeraa niin henkilön mielenterveyden, että fyysisen terveyden. (Baldry, 2004; Salmivalli, 2010.) Kiusaamista ja sen seurauksia ei näin ollen tule vähätellä.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kiusaamismuotojen, varsinkin epäsuorien, esiintyminen Turun yliopistossa. Selvitetään myös, miten kiusaaminen jakautuu horisontaalisella ja vertikaalisella akselilla sekä katsotaan mitä kokemuksia opiskelijoilla on kiusaamisesta avokysymysten perusteella.

2 Kiusaamisen määrittäminen ja sen ymmärtäminen ilmiönä

Yliopistossa kiusataan siinä missä muuallakin. Kiusaamisen muotoja on monta, ja se, mikä luokitellaan kiusaamiseksi ei ole aina yksiselitteistä. Kiusaaminen on aggression muoto ja sen kiteyttävä määritelmä mukailee pitkälti aggression määritelmiä. Aggressio voidaan määrittellä usealla tavalla, mutta pääpiirteiltään se on jotakuta toista tai ympäristön tahallista häiritsemistä tai siihen tällaiseen toimintaan ja käytökseen liittyvää tunnetilaa (Lagerspetz, 1998; Salmivalli, 2010) Kiusaaminen voidaankin kiteyttäen katsoa olevan pitkäkestoista, toistuvaa, suoraa tai epäsuoraa aggressiivista toimintaa, joka tuottaa pahaa ja josta on negatiivisia seurauksia sitä kokevalle eli kiusatulle. (Chapell, Casey, De la Cruz, Ferrel, Forman, Lipkin, Newsham, Sterling & Whittaker, 2004; Lappalainen ym., 2011; Pääkkölä, 2019). Kuitenkaan kiusaaminen ei itsessään välttämättä ilmene aggressiivisena tilana vaan se voi olla hyvinkin rauhallista ja suunniteltua. Sen taustatekijänä ei siis monesti ole vain aggressiivinen teko ja siitä koituva tuska itsessään vaan syvempi kiusaajan tarve dominoida ja pönkittää omaa asemaansa ryhmänsä kesken (Salmivalli, 1998, 2010.) Kiusatuksi valikoituukin usein henkilö, jonka avulla kiusatun tavoitteet on helppo toteuttaa. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi heikko itsetunto tai muuten alistuvaan taipuvat luonteen piirteet (Salmivalli, 2010.)

Aggressiossa ja kiusaamisessa on olennaista huomioida varsinkin toiminnan tahallisuus. Kiusaaminen ei tapahdu vahingossa. Kuitenkin on tilanteita, joissa tekijä voi kieltää tekonsa vedoten sen vitsikkyyteen tai muuhun tarkoituksettomuuteen. Merkittävää on muistaa, että vaikka tekijä ei mieltäisi toimintaansa kiusaamiseksi, kyse on kiusaamisesta, niin kauan kuin toinen osapuoli eli kiusattu kokee sen kiusaamiseksi (Lappalainen ym., 2011). Lääkärin tuottama kipu hoitoa vaativan toimenpiteen aikana ei yleensä katsota aggression tai kiusaamisen muodoksi, sillä taustalla on pyrkimys hyvään ja kyseessä monesti yhteisymmärrys toimenpiteen seurauksista. Sen sijaan kiusaajalla tuskin on tarkoitus hyvään ja yhteisymmärryksen myötä tullut hyväksyntä toiminnalle. Ei voi loukata, pahoinpidellä, haukkua tai jättää ulkopuolelle hyvässä mielessä. Siksi kokijan mielipide siitä, mikä on kiusaamista ja mikä ei, on merkittävä.

2.1 Ryhmäilmiö

Kiusaaminen on ryhmäilmiö. Tällä tarkoitetaan sitä, mitkä kiusaamisen taustan lähtökohdat ovat ja miten toiminta itsessään ilmenee ryhmässä. Kiusaamisen taustalla on yleensä kiusaajan tarve edistää asemaansa ryhmässä. Tutkimukset osoittavat, miten kiusaamistilanne tapahtuu juuri vertaisien läsnä ollessa saaden näin kiusaamiselle mahdollisimman suuren vaikutuksen ryhmässä. (Salmivalli, 2010.) Kiusaaminen ei siis rajoitu vain kahden yksittäisen osapuolen välille. Toisin sanoen kiusaamisessa harvemmin on vain yksi toteuttaja ja vaikka näitä aktiivisia kiusaajia olisikin yksi, yleensä tämän rinnalta löytyy erinäisiä kiusaamisen hyväksyjä tai avustajia, jotka eivät sinänsä itse osallistuisikaan toimintaan suoraan, mutta antavat tukensa ja hyväksyntänsä kiusaajalle. Kiusattu päätyykin näin olemaan ”koko ryhmän uhri”. Toisaalta kiusattu ei myöskään aina ole yksin ja hänen puolellaan voikin olla kiusatun puolustajia. (Salmivalli, 1998.) Toisin sanoen, kun katsomme kiusaamista tältä kannalta, huomaamme sen olevan monimutkainen erilaisten ryhmän sisäisten suhteiden verkko, mikä puolestaan antaa osviittaa sille, miten vaikeaa kiusaamista voi olla tutkia ja selvittää.

Kiusaamista ryhmässä edistää ryhmänjäsenten asenteet. Jos ryhmässä on paljon kiusaamismyönteisyyttä, sitä todennäköisemmin kiusaamista esiintyy enemmän ja siihen voi olla vaikeampi puuttua. Ryhmä ikään kuin lisää löylyä tilanteeseen ja pieni suppea puuttuminen ei välttämättä ratkaise tarpeeksi vaan tarvitaan perinpohjainen kaikkia koskeva selvittäminen. Siksi sen sijaan että suuntaisimme katseemme ja ratkaisumme vain kiusaajaan ja kiusattuun, on tärkeää, että koko ryhmää ja sen sisäisiä arvoja tarkastellaan ja niihin puututaan. (Salmivalli, 1998, 2010.) Yliopistossa olisikin entistä merkittävämpää nostaa esille kiusaamisen esiintyminen ja sen tuomitsevuus, sillä mahdollisuudet puuttua suoraan ryhmiin, joissa kiusaamista esiintyy, on vaikeampaa kuin esimerkiksi alakoulussa. Toisin sanoen informaation lisääminen, vaikkei se lopullinen kaiken kumoava ratkaisu olekaan, voi herättää opiskelijat tilanteeseen ja kenties vaikuttaa yksilön ja tämän myötä vaikeammin havaittavien ryhmittymien sisäisiin arvoihin ja asenteisiin ja kenties näin vähentää kiusaamista.

Tutkimuksen kannalta ryhmäilmiö on tärkeä ymmärtää, sillä kiusaaminen tapahtuu näissä ryhmän sosiaalisissa verkostoissa (Lappalainen ym., 2011). Jos haluamme päästä käsiksi asiantymeihin, kenties paras tapa suoraan kysymisen lisäksi (onko vai eikö ole tehnyt) on hyvä tarkastella, onko nähnyt tai havainnoinut asiaa sivusta. Tällainen havainnointi voi tavoittaa enemmän vastaajia ja ilmiä tapahtunutta ja kartuttaa osin myös yhteisön tietoisuutta

asiasta. Siinä missä tekijä ja kokija ovat merkittäviä osapuolia myös sivusta seurattun havainnot voivat olla arvokkaita tilanteen kuvaajia.

2.2 Kiusaamisen muodot

Kiusaamisen muotoja on useita ja niitä voidaan jakaa suoraan ja epäsuoraan fyysiseen, verbaaliseen sekä nettikiusaamiseen. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan kiusaamista, jossa teko tapahtuu suoraan kohteelle ja tämä on läsnä tilanteessa todistamassa tai muuten kokemassa sitä. Suoraan kiusaamiseen yleensä luetellaan fyysisen kiusaamisen muodot, kuten lyöminen, töniminen, pureminen, potkiminen tai vaikka uhrin tavaroiden vieminen ja hajottaminen. Toisaalta suora kiusaaminen voi tapahtua myös verbaalisesti, jolloin se kattaa nimittelyn, huutelun ynnä muun nälvimisen toista kohtaan niin kasvotusten kuin esimerkiksi teknologian välityksellä eri viestintäkanavien kautta (Baldry, 2004; Lappalainen ym., 2011; Pörhölä ym., 2020.)

Epäsuora kiusaaminen puolestaan voidaan kuvailla piilokiusaamisena eli kiusaamisena, joka ei välttämättä kantaudu uhrille suoraan vaan epäsuorin viestinnän keinoin. Epäsuoran kiusaamisen tavoitteena on uhrin vahingoittaminen erityisesti sosiaalisesta ja ryhmästä ulossulkemisen keinoin (Card, Stucky, Sawalani & Little, 2008; Lagerspetz, 1998). Näitä muotoja voi olla verbaalisia kuten valheet, juorut tai selän takana puhuminen tai non-verbaalisia kuten ilkeät ivaavat katseet ynnä muut tätä viestivät eleet ja ilmeet. Epäsuoria kiusaamisen menetelmiä yleensä mielletään psykologisiksi ja niihin lukeutuvat myös erilaiset manipulaation yritykset, joilla vaikuttaa kohteen ihmissuhteisiin, keskustelusta tai ryhmästä pois jättäminen tai väliin jättäminen niin fyysisesti kuin myös netissä esimerkiksi ryhmäkeskusteluissa. (Chapell ym., 2004; Lagerspetz, 1998.) Se voi heijastua myös väärinkäytettyinä rangaistuksina tai asiattomana kritiikkiä henkilöä ja/tai tämän työtä ja toimintaa kohtaa (akateeminen kiusaaminen) (Pääkkölä, 2019). Epäsuoraa kiusaamista voi olla vaikea tutkia, sillä se ei ole niin selkeästi tunnistettavissa kuin suora kiusaaminen. Kuitenkin tutkimukset osoittavat, että juuri yliopistossa tämä on kaikkein eniten esiintynein kiusaamisen muoto ja siksi tämä tutkimus painottuu juuri siihen. (Chapell ym., 2004; Lappalainen ym., 2011; Pörhölä, 2017; Pörhölä ym., 2020.)

2.3 Kiusaaminen horisontaalisesti ja vertikaalisesti

Kuka kiusaa ja ketä ei ole aina yksiselitteinen kiusaamisessa. Monesti miellämme, että opiskelijat tai muut samassa asemassa olevat henkilöt ovat keskenään kiusaamisen tekijänä tai kohteena. Vaikka tämä niin kutsuttu horisontaalinen kiusaaminen on tyypillisempää, tutkimuksissa on esiintuotu, miten kiusaaminen voi tapahtua myös vertikaalisti kahden eri asemaisen henkilön välillä esimerkiksi opiskelijan ja henkilökunnan jäsenen kuten lehtorin välillä (Chapell ym., 2004; Lappalainen ym., 2011; Pörhölä ym., 2020). Tämä toistuu niin kulttuurista kuin maasta toiseen koskien myös Suomea tehden siitä myös tärkeän kentän myös tälle tutkimukselle (Pörhölä ym., 2020).

Horisontaalinen kiusaaminen yksinkertaistettuna on kiusaamista, joka tapahtuu kahden samassa asemassa olevan henkilön välillä esimerkiksi opiskelija – opiskelija välillä. Moni kiusaamisen tutkimus keskittyy juuri tälle tasolle ja se yleensä nousee kiusaamistutkimuksissa yleisimmäksi kiusaamisen suhteeksi. Tämä ei ole kuitenkaan ainoa suhde, jossa kiusaamista esiintyy, vaan tutkimuksissa esiin nousee myös vertikaalista kiusaamista. Vertikaalinen kiusaaminen tapahtuu kahden eri asemassa olevan henkilön välillä esimerkiksi opiskelija – henkilökunnan jäsenen välillä. (Chapell ym., 2004; Lappalainen ym., 2011; Pörhölä ym., 2020.) Vaikka tätä esiintyy vähemmän kuin horisontaalista on se merkittävä kenttä huomioida yliopistokiusaamista tutkiessa. Yliopisto tutkimuksen kohteena sijoittuu koulun ja työelämän väliin ammentaen itseensä piirteitä kummastakin tutkimuksen kohteesta tehden näin itsestään laajemman ja moniulotteisen kohteen.

Kumpikin kiusaamisen suhde toteuttaa itsessään kiusaamisen yleispiirteet ja pyrkimykset, kuten oman asemansa pönkittämisen dominoivuudellaan. Kuitenkin vertikaalisessa kiusaamisessa tyypillisemmin tekijä ei usein tiedosta tekoaan kiusaamiseksi (Lappalainen ym., 2011). Ylemmässä asemassa oleva kiusaaja voi antaa yhteisölle esimerkkiä siitä, mikä on hyväksyttävää käytöstä luoden näin mahdollisesti kiusaamisen sallivan ilmapiirin (Pörhölä ym., 2020). Sen sijaan että kiinnittäisimme huomiomme vain opiskelijoihin ja heihin kohdistuvaan tutkimukseen, tiedotukseen sekä mahdollisiin tukitoimiin, on tärkeää, että myös henkilökunta nostetaan esiin.

2.4 Sukupuolierot kiusaamisessa

Kiusaamisessa ilmenee joitain sukupuoleen liittyviä eroja. Moni voi ajatella helposti, että pojat ja miehet kiusaavat enemmän suoraan fyysisesti, kun taas tytöt ja naiset käyttäisivät enemmän epäsuoria psykologisia keinoja. Tämä kuitenkin on todistettu olevan vanhentunutta tietoa. On tutkimuksia, joissa tämä osin pätee, mutta kun tarkastellaan laajempaa ja kokonaisvaltaisempaa materiaalia, on osoitettavissa, että erot eivät ole näin kaksijakoiset. On vahvalla näytöllä selkeästi todistettavissa, että pojat käyttävät huomattavasti enemmän fyysisiä kiusaamisen ja aggression keinoja kuin tytöt. Kuitenkin epäsuorassa kiusaamisessa ei ole havaittavissa sukupuolen välisiä eroja. (Baldry, 2004; Card ym., 2008.) Muunsukupuolisista ei kuitenkaan juuri tietoa tämän suhteen, mikä sinänsä voisi olla kiinnostava kenttä tutkittavaksi.

Tässä tutkimuksessa edeltävään nojaten voidaan olettaa epäsuorien kiusaamisen menetelmien esiintyvän suhteellisen tasapainoisesti eri sukupuolien välillä. Toisin sanoen sukupuolet ei lähtökohtaisesti ole eriarvoisella lähtötasolla vaan riippumatta sukupuolesta voidaan keskittyä vain näihin epäsuoriin menetelmiin ja teoriassa saada kattava yleistettävää vastauksia. Toki tämä lopulta riippuu itse vastaajista ja määristä, mutta lähtökohtaisesti oletus on tasan.

3 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää kiusaamisen esiintymistä yliopistossa. Tarkoituksena on kartoittaa eri kiusaamismuotojen esiintymistä keskittyen näistä erityisesti epäsuoran kiusaamisen ilmenemiseen. Tarkastelun tarkoituksena on valottaa kiusaamisen esiintymistä yliopistossa, sen muotoja ja näiden esiintymisen jakautumista horisontaalisella ja vertikaalisella akselilla. Näin ollen tutkimuskysymyksiksi valikoitui seuraavat kolme kysymystä:

1. Miten paljon eri kiusaamismuotoja yliopistossa esiintyy?
2. Miten epäsuorakiusaaminen ilmenee?
3. Miten kiusaaminen jakautuu horisontaalisesti ja vertikaalisesti?

Ensimmäinen kysymys kartoittaa kiusaamisen esiintymistä eri muotojen kuten suoran fyysisen ja verbaalisen kuin myös epäsuoran verbaalisen ja non-verbaalisen esiintymistä. Toisen kysymyksen tarkoitus on tarkentaa epäsuoran kiusaamisen ilmenemistä ja sen muotoja tarkemmin. Kysymyksen avulla on tarkoitus selvittää, miten tarkasti ottaen epäsuora kiusaaminen ilmenee eli onko enemmän kyse juoruista, ryhmän ulkopuolelle jättämisestä eri keinoin vai jostain muusta. Kolmas kysymys kuvaa kiusaamisen suhdetta ja sen ilmenemistä. Tarkoituksena on pyrkiä saamaan tietoa, onko kiusaaminen yleisempää opiskelijoiden kesken vai henkilökunta- opiskelija välillä ja miten paljon näitä havaintoja ja kokemuksia ylipäänsä on.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin lähettämällä sähköinen Webropol- kyselylomake yliopiston eri tiedekuntien sähköpostilistoille tai muille tiedotuslistoille, jotka saatiin tiedekuntien opintoneuvonnasta. Kyselylomakkeella pyrittiin tavoittamaan opiskelijoita Turun yliopiston kaikista tiedekunnista eli humanistisesta, kasvatustieteellisestä, lääketieteellisestä, matemaattis-luonnontieteellisestä, oikeustieteellisestä, teknillisestä ja yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta sekä Turun kauppakorkeakoulusta. Kuitenkin oikeustieteellisen sekä yhteiskuntatieteellisen tiedekuntien opintoneuvojat vastasivat, että tiedottamisesta vastaa ainejärjestöt ja näihin yhteydenotettua ilmoittivat, etteivät jaa kandidaatintutkielmaan tai progradututkielmaan liittyviä kyselylomakkeita omilla kanavillaan. Kyselyn lähettämisen ajankohta oli tässä vaiheessa varsin tiukka, joten korvaavaa väylää näille opiskelijoille ei löytynyt. Kyselyyn kuitenkin jätettiin vaihtoehdoksi nämä tiedekunnat mahdollisien kaksoistutkintojen tekijöitä varten.

Kysely koostui tausta- ja monivalintakysymyksistä sekä kahdesta avoimesta kysymyksestä, joiden tarkoituksena oli antaa vastaajalle mahdollisuus halutessaan tarkentaa kokemuksiaan tapahtuneesta ja kyselystä itsestään. Taustakysymykset kartoittivat opiskelijoiden tiedekunnan ja monivalintakysymykset keskittyivät kiusaamisen kokemuksiin, havaintoihin ja muotoihin. Kyselylomake oli auki kahden viikon ajan maaliskuussa 2024.

Aineiston analyysimenetelmänä toimi pitkälti erilaiset määrälliset menetelmät. Pääasiassa tutkimus tuo esiin vastaajien lukumääriä sekä vastausten prosenttiosuuksia. Avovastausten kohdalla aineistoon yhdistyy myös laadullisia menetelmiä, joiden avulla on koottu näistä nousseita teemoja tutkimuskysymysten rajoissa, ja joita avataan kokoavalla tekstillä sekä otteilla vastauksista.

5 Tulokset

Kaiken kaikkiaan kyselyn avasi 480 henkilöä joista 372 aloitti vastaamisen. Vastauksia lopulta kertyi yhteensä 308 joista 307 hyväksyttiin tutkimukseen mukaan. Yksi pudotetaan pois, sillä vastaaja oli valinnut ”en sitoudu vastaamaan totuudenmukaisesti” päättäen kyselyn täyttämisen tähän. Loput 307 sitoutuivat totuuteen tehden heistä luotettavia tutkimukseen osallistujia.

Kaikki 307 vastasivat tiedekuntaa kartoittavaan taustakysymykseen. Koska vastaukseksi pystyi valitsemaan usean vaihtoehdon, esiintyy vastauksissa ja niiden prosentteissa päällekkäisyyksiä tehden vastausten kokonaislukumääräksi 311 osoittaen muutamaa kaksoistutkintoa. Jos vastaaja määrä jäi tiedekunnan osalta huomattavan pieneksi, yhdistetään tiedekunnista uusia kategorioita. Mikäli liian pienen kategorian kaikki vastaajat ovat kaksoistutkinnon tekijöitä siirrettiin heidät heidän toisen tutkintonsa kategoriaan. Tämä ei muuta isomman kategorian vastaajamäärää, sillä he ovat sinne jo merkitty.

Taulukkoon 1 on koottu vastaajien jakautuminen tiedekunnittain. Vastaukset jakoutuivat niin, että humanistisessa tiedekunnassa opiskeli 32 % (n=99), kasvatustieteellisessä tiedekunnassa 27 % (n=84), lääketieteellisessä 28 % (n=86), matemaattis-luonnontieteellisessä 2 % (n=6), teknillisessä 3 % (n=10) sekä kauppakorkeassa ja oikeustieteellisessä tiedekunnassa yhteensä 8 % (n=26). Oikeustieteellisen tiedekunnan vastaajia oli vain yksi, joten se yhdistettiin kauppakorkean kanssa. Yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta vastaajia yhteensä oli alle 1 % (n=2) mutta he tekivät kaksoistutkintoa, joten heidät sijoitettiin toiseen mainitsemaansa tiedekuntaansa poistaen näin yhteiskuntatieteiden kategorian. Tämä ei siis muuttanut näiden tiedekuntien jäsenten määrää sillä he olivat jo mukana laskennassa.

Taulukko 1: Vastaajat tiedekunnittain

Tiedekunta	%	n=
humanistinen	32	99
kasvatustieteellinen	27	84
lääketieteellinen	27	86
matemaattis-luonnontieteellinen	2	6
teknillinen	3	10
kauppakorkea ja oikeustieteellinen	8	26

5.1 Kiusaamisen kokeminen ja tekijä

Kiusaamisen kohtaamisesta kartoittavassa kysymyksessä oli neljä eri vaihtoehtoa: 1. kokenut kiusaamista yliopistoaikana, 2. kiusannut yliopistoaikana, 3. havainnut kun jotakuta on kiusattu ja 4. en ole kokenut, kiusannut tai havainnut mitään kiusaamisen liittyvää yliopistoaikanani. Vaihtoehtoihin 1–3 pystyi valitsemaan yhden tai useamman vaihtoehdon, jonka perusteella loput kyselystä avautui. Mikäli vastaaja valitsi kohdan neljä hän ei voinut valita muita vaihtoehtoja ja samalla koko kysely siirtyi loppu kommentointiin jättäen väliin kiusaamista tarkentavia kysymyksiä eli hänen kokemuksensa ulkopuolelle jääviä tarkentavia tietoja.

Kuten alla olevasta taulukossa (taulukko 2), joka kuvaa kiusaamisen kokemista yliopistossa yleisellä tasolla, kaikista 307 vastaajasta 45 % vastasi, etteivät olleet kohdanneet mitään kiusaamiseen liittyvää yliopistoaikanaan. Tämä puolestaan tarkoittaa, että yli puolet (55 % n=169) olivat kohdanneet, tehneet tai havainneet kiusaamista. Koska vastaajat pystyivät raportoimaan useampaa kokemista samaan aikaan kaiken kaikkiaan kiusaamisen kokemiseen ja havaitsemiseen liittyviä vastauksia tuli 217 viitaten näin päällekkäisiin kokemuksiin. Kiusaamista raportoivat 169 henkilön kokemukset jakautuivat niin, että kiusaamisen kokemisesta raportoi 52 % (n=88), kiusaajana olosta raportoi 7 % (n=11) ja muuta ylipäänsä havaitsemista kiusaamiseen liittyen raportoi 70 % (n=118). Toisin sanoen moni, joka raportoi mitään kiusaamiseen liittyvää raportoi useampaa kiusaamiseen liittyvää kokemusta erityisesti sivusta havainnointia.

Taulukko 2: Kiusaamisen kokeminen yliopistossa

Kiusaamisen kokeminen:	%	n=
En ole kokenut, kiusannut tai muuten havainnut mitään kiusaamiseen liittyvää yliopistoaikanani	45	138
Olen kokenut, tehnyt tai havainnut jotain kiusaamiseen liittyvää yliopistoaikanani:	55	169
kokenut kiusaamista	52	88
Kiusannut	7	11
havainnut kun jotain kiusataan	70	118

Vastaajat, jotka ilmoittivat kiusaamisen kokemisesta tai sen havaitsemisesta pystyivät ilmoittamaan kuka kiusaajana toimi. Koska kyseessä on monivalintakysymys kaiken kaikkiaan vastausten kokonaislukumäärä oli n=193 kun vastaajia itse oli 166 tarkoittaen että osa vastaajista raportoi useampaa kiusaajaa samaan aikaan. Kiusaajana yleisimmin toimi toinen opiskelija 91 % n=151, kun taas henkilökunnan jäsenen raportoitiin kiusaavan 42 tapauksessa (25 %). Tätä jakaumaa on kuvattu taulukossa 3.

Taulukko 3: Kiusaajaksi raportoidut

Kiusaaja oli	%	n=
toinen opiskelija	91	151
henkilökunnan jäsen	25	42

He, jotka raportoivat kiusanneensa tai havainneet kiusaamiseen liittyvää puolestaan ilmoittivat, kuka oli kiusattuna. Vastausten kokonaislukumäärä oli kaiken kaikkiaan 193 vastaajien itsensä olevan 123. Koska kyseessä monivalintakysymys vastaaja pystyi valitsemaan useamman yhden tai molemmat vaihtoehdoista. Kuten kiusatuksi tulemista raportoivassa taulukossa 4, kiusaamisen kohteeksi raportointiin toinen oppilas huomattavasti useammin kuin henkilökunnan jäsen. Kun aiemmassa kohdassa, myös tässä osa vastaajista oli valinnut kummankin vaihtoehdon. Kuitenkin niin kiusaajaksi kuin kiusatuksi yleisemmin raportointiin toinen oppilas useammin kuin henkilökunnan jäsen. Toisaalta myös henkilökuntaan kohdistuvaa tai heidän toteuttamaa kiusaamista raportointiin. Tämä tarkoittaa sitä, että kiusaaminen yliopistossa on yleisimmin horisontaalista vertikaalisen sijaan, vaikka tätäkin esiintyy.

Taulukko 4: Kiusatuksi raportoidut

Kiusattu oli	%	n=
toinen opiskelija	98	121
henkilökunnan jäsen	13	16

5.2 Kiusaamisen muotojen jakautuminen

Kiusaamista jotenkin kokeneet, tehneet ja havainneet (n=169) vastasivat kiusaamisen muotoja kartoittaviin monivalintakysymyksiin. Ensimmäinen näistä oli kysymys, joka kartoitti mitä muotoa heidän kokemansa, tekemänsä tai havaitsemansa kiusaaminen kuvasi. Kysymyksessä

pystyi valitsemaan useita vaihtoehtoja. Nämä vaihtoehdot olivat fyysinen kiusaaminen, suora verbaalinen kiusaaminen, epäsuora verbaalinen ja epäsuora non-verbaalinen. Jokaisessa vaihtoehdossa oli myös avaavia esimerkkejä, mitä kyseinen muoto voi pitää sisällään.

Kysymys oli pakollinen, joten kaikki 169 vastasivat kysymykseen. Vastausten kokonaislukumääräksi tuli 315 mikä osoittaa, että vastaajilla esiintyi paljon päällekkäisiä kokemuksia. Vastaukset jakautuivat niin että fyysistä kiusaamista raportoi 4% (n=6), suora verbaalista 34% (n=58), epäsuora verbaalista 78% (n=131) ja epäsuora non-verbaalista 71% (n=120). Toisin sanoen epäsuorat kiusaamisen muodot kattoivat kaikista vastauksista 80% (epäsuoran kiusaamisen vastausten summa suhteutettuna vastausten kokonaismäärään 315) tehden näistä kaikkein esiintyvimmän kiusaamisen muodon tässä tutkimuksessa. Alla oleva taulukko 5 havainnollistaa tätä muotojen jakautumista.

Taulukko 5: Kiusaamismuodot yliopistossa

Kiusaamismuoto	%	n
fyysinen kiusaaminen	4	6
suora verbaalinen	34	58
epäsuora verbaalinen	78	131
epäsuora non-verbaalinen	71	120

5.3 Epäsuoran kiusaamisen piirteiden jakautuminen

Epäsuora kiusaamista raportoi kaiken kaikkiaan 161 vastaajaa 169 kiusaamista raportojista. Toisin sanoen miltei kaikki, jotka kiusaamista aiemmassa kysymyksessä ilmoittivat, olivat kohdanneet juuri epäsuora kiusaamista. Kaikille, jotka raportoivat juuri epäsuora kiusaamista avautui pakollinen monivalintakysymys, jonka tarkoitus oli tarkemmin kartoittaa, millaista heidän raportoimansa epäsuora verbaalinen tai non-verbaalinen kiusaaminen pääpiirteiltään oli.

Kysymyksessä oli useita erilaisia epäsuora kiusaamista kuvaavia vaihtoehtoja, joista vastaaja pystyi valitsemaan omalla kohdallaan kuvaavimpia muotoja. Näitä pystyi valitsemaan useampia näin ollen tehden vastausten kokonaislukumääräksi n=161 sijaan n=630. Tämä osoittaa, että suurin osa tai miltei kaikki vastaajista on valinnut vaihtoehdoista useampia vain yhden sijaan. Vastaukset on koottu alla olevaan taulukkoon 6. Vastaukset jakautuivat vaihtoehdoittain niin että, juorujen levittäminen toisesta sai 40% (n=65), ryhmän ulkopuolelle

jättäminen 76% (n=123), toisen kykyjen, taitojen, työpanoksen tai suoriutumisen vähättelyä tai epäasiallinen kritisointi 50% (n=80), epäasiallista kritiikkiä henkilökohtaisista asioista ja kiinnostuksista (kuten ikä, sukupuoli, seksuaalisuus, uskonto, etninen tausta, poliittinen suuntautuminen, harrastus tai muu vastaava) 32% (n=52), pilkkaavat kasvojen ilmeet ja eleet (esimerkiksi silmien pyörittely, tuhahtelu) 55% (n=88), tiedon tai ohjeiden pimittäminen niitä kysyessä 19% (n=30), keskustelussa tai muussa vastaavassa tilanteessa väliin jättäminen tai muuten huomiotta jättäminen 56 % (n=90), tahallisesti hankala lähestyä kasvotusten tai verkossa (yhteistyökyvyttömyys, huomiotta jättämistä, vaikea saada tietoa irti, naureskelu tai muu vastaava) 45 % (n=72) ja toisen opiskelua tai tämän opiskelualan vähättelyä selän takana 19% (n=30). Osa vastausvaihtoehdoista käsitteli osin samankaltaisia teemoja. Näistä keskiöön nousee erityisesti erilaiset sosiaalisen verkon ulkopuolelle sulkemisen muodot, mutta myös erityisesti taitoihin ja kykyihin kohdistuva epäasiallinen kritiikki nousee esiin.

Taulukko 6: Epäsuorien kiusaamismuotojen jakautuminen

Epäsuorakiusaamisen muoto	%	n=
juorujen levittäminen toisesta	40	65
ryhmän ulkopuolelle jättäminen	76	123
toisen kykyjen, taitojen, työpanoksen tai suoriutumisen vähättelyä tai epäasiallinen kritisointi	50	80
epäasiallista kritiikkiä henkilökohtaisista asioista ja kiinnostuksista (kuten ikä, sukupuoli, seksuaalisuus, uskonto, etninen tausta, poliittinen suuntautuminen, harrastus tai muu vastaava)	32	52
pilkkaavat kasvojen ilmeet ja eleet (esimerkiksi silmien pyörittely, tuhahtelu)	55	88
tiedon tai ohjeiden pimittäminen niitä kysyessä	19	30
keskustelussa tai muussa vastaavassa tilanteessa väliin jättäminen tai muuten huomiotta jättäminen	56	90
tahallisesti hankala lähestyä kasvotusten tai verkossa (yhteistyökyvyttömyys, huomiotta jättämistä, vaikea saada tietoa irti, naureskelu tai muu vastaava)	45	72

Epäsuorakiusaamisen muoto	%	n=
toisen opiskelua tai tämän opiskelualan vähättelyä selän takana	19	30

5.4 Avoimien vastausten tulokset

Tutkimuksessa oli kaksi avointa kysymystä. Ensimmäinen kysymys oli vapaaehtoinen tarkentaminen kiusaamismuotoihin liittyen ja siihen pystyi vastaamaan vain ne, jotka raportoivat kiusaamiseen liittyviä kokemuksia. Toinen oli vapaaehtoinen kysymys kaikille, jossa kuka tahansa kyselyyn vastaaja pystyi kertomaan vapaasti ajatuksiaan, tarkentamaan aiempaa tai muuten kommentoimaan kyselyä. Ensimmäiseen kysymykseen tuli yhteensä 31 vastausta ja toiseen 58. Avovastausten tulosten teemojen tarkastelun tarkoituksena on tukea aiempia tuloksia ja tuoda vastaajien henkilökohtaisia kokemuksia sekä pointteja ja tilanteita paremmin esiin.

Vastaukset kysymyksiin oli suurimmalta osin limittäiset, joten ne on yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi. Vastauksia kaiken kaikkiaan 89. Osa vastaajista vastasi kumpaankin kysymykseen, mutta esille otettujen teemojen kokoamisen kannalta tästä ei ollut haittaa sillä ilmoittamat asiat saattoivat vaihdella kysymysten välillä sekä vastauksessa saattoi ilmetä useampi aihe ja teema. Avointen vastausten teemat pääasiassa painottuivat erilaisiin kiusaamistilanteista kertomiseen ja kiusaamisen tekijöiden tarkentamiseen. Itse tutkimukseen liittyvät ajatukset ja kokemukset kiusaamiseen puuttumiseen liittyen avataan tutkimuksen pohdinta osuudessa.

Kiusaamiseen liittyvissä kertomuksissa korostui selkeästi ryhmän ulkopuolelle jättäminen kiusaamisen muotona. Ryhmän ulkopuolelle jättäminen mainittiin avovastauksissa 30 kertaa ja ne sijoittuivat niin kasvokkain kohtaamisiin kuin myös verkossa tapahtuvaan kiusaamiseen. Useampi vastaaja jakoi omakohtaisia kertomuksia kiusaamiseen liittyen, mutta myös ihmettelivät, miten tämä on yliopistossa vielä mahdollista, tai miten eivät välttämättä aiemmin ajatelleet kiusaamisen tapahtuvan myös yliopistossa. Ulkopuolelle jättämiselle ei yleensä kuvattu selkeää syytä, mutta muutamassa tapauksessa vastaajat nostivat esiin ryhmästä poikkeavuuden esim. iän, mielipiteiden tai omien arvojen puolesta.

Välillä meininki on kuin suoraan yläasteelta, kun porukkaa jätetään ulkopuolelle ”selän takana”, joka on omituista sillä meidän kaikkien pitäisi olla jo aikuisia ihmisiä eikä teinejä. – Eräs vastaaja 1

Kiusaamistilanteissa keskiöön nousi ulkopuolelle jättämisen lisäksi myös erinäinen selän takana puhuminen, jota mainittiin 14 kertaa. Selän takana puhuminen liittyi erilainen juoruilu sekä muu toista pilkkaava käytös. Tätä tapahtui niin tapahtumissa, yliopistolla ollessa kuin verkossa. Muutama vastaaja toi esiin myös, miten varsinkin demoryhmissä esiintyy toisten pilkkaamista ja jopa salakuvaamista. Selän takana puhuminen ja ulkopuolelle jättäminen esiintyi usein samaan aikaan vaikkei aina. Myös muihin kiusaamisen muotoihin esiintyi limittäisyyttä esimerkiksi epäasiallista kritisointia tai painostamista. Fyysistä kiusaamista oli selkeästi muita kiusaamismuotoja vähemmän myös avokysymyksissä (4 vastaajaa) mutta raportoidut liittyivät eniten ahdisteluun, vaikkakin myös tönimistä ja tavaroihin kajoamistakin mainittiin. Pääpaino kaikilla kiusaamismuodoilla kuitenkin selkeästi epäsuorilla muodoilla.

Olen havainnut omassa demoryhmässäni selkeää kiusaamista (syrjimistä, alistamista, vähättelyä, silmien pyörittelyä...) Minua huolestaa miten tällaiset ihmiset läpäisevät soveltuvuuskokeet ja hakeutuvat alalle. Erityisesti huolestaa, miten tällaiset ihmiset kykenevät puuttumaan kiusaamistilanteisiin kentällä ja miten he kohtelevat omia oppilaitaan – Eräs vastaaja 2

Yleisimpänä tekijänä kiusaamisessa oli edelleen opiskelija, mutta avokysymyksissä moni nosti esiin ja tarkensi myös henkilökuntaa kohdistuvia havaintoja ja kokemuksia. Koska varsinkin vertikaalisesta kiusaamisesta on varsin vähän tutkimusta, nostetaan näihin liittyvät maininnat erityisesti esiin seuraavaksi.

Henkilökunta mainittiin avovastauksissa 17 kertaa ja miltei kaikissa näistä kiusaaminen liittyi erityisesti opiskelijan taitoihin ja kykyihin kohdistuvaan epäasialliseen kritisointiin.

Vastaajista 3 myös nosti esille henkilökunnassa esiintyvän tiettyjen opiskelijoiden suosimista. Henkilökunta maininnoissa nostettiin esiin myös naissukupuoleen liittyvää epäasiallista kommentointia niin sanottua työttelyä, jossa opiskelijan kykyjä kritisoitiin, vähäteltiin tai osallistumista rajoitettiin perustuen tämän naissukupuoleen. Tosin sanoen henkilökuntaa koskevissa vastauksissa kiusaaminen oli epäsuoran lisäksi myös vahvasti suoraa verbaalista kiusaamista.

Henkilökunta on vähätelty tiettyjen opiskelijoiden panosta ja kykyjä opiskella. Opettajat siis haukkuvat opiskelijoille toisia saman alan opiskelijoita heidän selän takanaan. Esim. minulle sanottiin, että opiskelija X ei pärjää gradutyössään ja on tyhmä. – Eräs vastaaja 3

Henkilökuntaan liittyvät kokemukset eivät rajoittuneet vain yliopiston omaan henkilökuntaan. Vaikka tutkimuksessa alun perin oletettiin näin, nousi avovastauksissa esiin yliopiston henkilökunnan, muun muassa professorien ja lehtorien, lisäksi hoitohenkilökunta, joiden kanssa erityisesti lääketieteellisen tiedekunnan opiskelijat ovat tekemisissä. Sama valta-asemaepätasapaino pätee kummankin kaltaisissa kiusaamisen tapauksissa, joten mukaan ottamisella tähän tutkimukseen ei ole estettä. Kummassakin vertikaalisen kiusaamisen raportoinnissa nousi esiin toisen kykyjen ja taitojen vähättely. Niin kuin vertikaalisessa kiusaamisessa tavallista vastaajat epäilivät, etteivät tekijät välttämättä tiedostaneet tekemäänsä tai sanomaansa kiusaamiseksi itse. Kiusaaminen henkilökunnan osalta ei rajoittunut vain opiskelijoihin itse, vaikkakin pääpaino selvästi tällä, vaan saattoi laajeta muihin työyhteisön jäseniin.

Hoitajien solvaamista, optikoiden solvaamista silmälääkäreiden toimesta. Ei arvosteta ammattiosaamista tai kuunnella hoitajan näkemyksiä... ..Tuhahtelua ja huokailua mm. leikkaussalihoitajalle. Opiskelijoiden simputtamista esim. eivät saa olla taukotilassa, laitetaan huoneen nurkkaan seuraamaan jne. Tätä siis isoksi osaksi lääkäreiden (henkilökunta) osalta. Yliopiston henkilökunta pääosin asiallista, tosin sielläkin on välillä asenteissa parannettavaa. – Eräs vastaaja 4

6 Pohdinta

Kiusaaminen yliopistolla on oikea ilmiö, jota moni kokee tai havaitsee opintojensa aikana. Aihe selkeästi herätti keskustelua ja kiinnostusta ja kysely saikin kattavan otannan. Niin kuin aiemmissakin tutkimuksissa (muun muassa Lappalainen ym., 2011; Pörhölä ym., 2020) myös tässäkin tutkimuksessa kiusaaminen yliopistossa oli pitkälti opiskelijoiden välistä horisontaalista kiusaamista. Vaikka vertikaalinen kiusaaminen on tähän verrattuna vähempää, on sen olemassaolon itsensä havaitseminen merkittävää eikä sitä sovi jättää yliopistokiusaamista käsitellessä huomiotta.

Tutkimus toisti myös aiempien tutkimusten tuloksen siinä, miten kiusaamismuotojen esiintyminen toteutui. Kuin esimerkiksi Lappalainen ym. (2011) tutkimuksessa, myös tässä tutkimuksessa merkittävimmäksi kiusaamisen muodoksi nousi epäsuorat kiusaamisen, niin suorat verbaaliset kuin non-verbaaliset, muodot. Toiselle sijalle puolestaan nousi suorat verbaaliset ja viimeiseksi jäi fyysiset kiusaamisen muodot. Toisaalta on merkittävää huomata, että osa havainnoista oli limittäisiä ja moni vastaajista raportoi useaa eri kiusaamismuotoa samaan aikaan. 169:stä kiusaamisesta raportoivasta vain 8 ei ollut kokenut epäsuoraa kiusaamista missään muodossa. Epäsuorilla kiusaamisen muodoilla oli näin ollen selkeä ero muihin muotoihin verrattuna.

Epäsuorakiusaaminen ilmenee yliopistossa monin eritavoin ja näissä esiintyy paljon päällekkäisyyksiä. Kuitenkin vastauksissa, niin monivalinta- kuin avokysymysten suhteen, korostui erityisesti ryhmän ulkopuolelle sulkeminen erilaisin keinoin. Näitä saattoivat olla erilaiset kehollisin ilmaisun tai käytöksen puolesta tapahtuva pois sulkeminen esimerkiksi henkilöä ei otettu keskusteluun mukaan tai hänen yrityksiinsä kommunikoida ei vastattu ja tämä jätettiin välistä. Ryhmästä poissulkeminen saattoi tapahtua myös niin, ettei henkilöä kutsuttu mukaan yhteiseen toimintaan. Muodot eivät kuitenkaan esiinny juurikaan yksin vaan ryhmässä sulkemiseen saattoi liittyä mukaan myös juoruilua, epäasiallista kritisointia taitoja tai henkilökohtaisia piirteitä kohtaan kuin myös muita mahdollisia kiusaamisen muotoja kuten suoraa verbaalista, joskin toki vähemmän kuin epäsuoria metodeja. Kritisointi kuin myös ulkopuolelle jättöä saatettiin toteuttaa myös erilaisin ilmein tai elein kuten silmien pyörittelyllä. Kaiken kaikkiaan erinäinen sosiaalinen manipulaatio, jonka tarkoituksena vaikuttaa henkilön sosiaaliseen asemaan, oli pitkälti kiusaamisen takana erityisesti

horisontaalin kiusaamisen osalta. Tältä osin oman asemansa pönkittämisen käsite myös käy toteen (Salmivalli, 1998).

Vertikaalisessa kiusaamisessa nämä kiusaamisen muodot toistuiivat, mutta avovastausten perusteella näissä korostui erityisesti epäasiallinen kritiikki henkilön taitoja ja osaamista kohtaan suorana kuin epäsuorana verbaalisena kiusaamisena. Toisaalta myös epäsuoraa ryhmästä ulkopuolelle jättöä tuli esiin tiedon pimittämisen tai muuten vaikeasti lähestyttävyyden kautta kuin myös selän takana puhumisena. Vertikaalisuudessa tuli esiin myös suosiminen, jota ei horisontaalisen kiusaamisen puolella mainittu.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja arviointi

Tutkimus on tehty kandidaatin tutkielmaa varten eli se on osin harjoitustyö. Toisaalta se noudattelee tutkimuksen rakenteita ja piirteitä toimien empiirisen tutkimuksen tavoin. Tutkimus keräsi vastaajia 307 joten vastausten määrän puolesta se on kattava ja sen tuloksista saa melko hyvän näkökulman Turun yliopiston opiskelijoiden kokemukseen kiusaamisesta. On kuitenkin huomioitava, että vaikka aineisto sinänsä onkin melko iso, on opiskelijoita yhteensä vuonna 2023 17 638 (Tilastokeskus, 2024), joten tässä suhteessa voidaan yleistettävyyttä vielä pohtia. Myös aihe itsessään on voinut vaikuttaa vastaaja määrään, sillä on mahdollista, että aiheesta kiinnostuneet tai muuten itselleen tärkeäksi kokeneet ovat voineet hakeutua vastaamaan muita enemmän. Toisaalta tutkimuskutsussa, joka lähetettiin opiskelijoiden sähköposteihin, mainittiin, että tutkimukseen voi vastata vaikei kiusaamista olisikaan kokeneet näin ollen pienentäen riskiä vastaajien epätasapainoisuudelle.

Tutkimuksessa on hyvä huomioida sen rajaus. Tutkimus on toteutettu vain Turun yliopiston opiskelijoille ja vaikka tavoitteena olikin tavoittaa kaikkien tiedekuntien opiskelijat, osa tiedekunnista rajautui ulkopuolelle, sillä he eivät ottaneet vastaan kandidaatin tai pro-gradu tutkimusta koskevia kyselyitä. Olisi tärkeää jatkotutkimusta varten tavoittaa myös nämä puuttuvat tiedekunnat. Myös osasta tutkimukseen mukaan otetuista tiedekunnista tuli selkeästi vähemmän vastauksia kuin toisista tehden aineistosta vaikeamman yleistää jokaiseen tiedekuntaan. Jokainen vastaus on kuitenkin opiskelijan ääni, näin ollen silti havainnollistaa yliopistokiusaamisen ilmiötä.

Rakenteen ja järjestelyn puolesta tutkimus toteutui eettisesti ja jokaista vastausta käsiteltiin anonymisti niin että vastaamiseen ei pitäisi vaikuttaa haluttomuus tai uskallus vastata.

Tutkimuksen käsittely ja tarkoitus oli ilmaistu läpinäkyvästi ja selkeästi lähetteessä sekä tietosuojailmoituksessa ja näiden ohjeiden ja lupausten mukaan se myös toteutettiin.

Kyselyn rakenne eteni loogisesti ja vastauksia kertyi kuhunkin kysymykseen juuri niiltä osapuolilta, joille se kuului. Toisin sanoen itselleen kokemattomiin kysymyksiin ei pystynyt vastaamaan tehden aineistosta luotettavamman. Kyselyssä myös vastaaja sitoutui vastaamaan todenmukaisesti ja vaikkei tätä sen tarkemmin voikaan todistaa voidaan olettaa, että kyselyyn tulokset kertovat henkilöiden todellisista kokemuksista. Jos vastaaja ei tähän sitoutunut hänen kyselynsä lopetettiin siihen eikä tämä voinut jatkaa pidemmälle. Eräs vastaaja kuitenkin toi esiin, että olisi kaivannut kiusaamiskäsitteen avaamista. Tämä on tärkeä huomio tutkimuksen kannalta, joka pitää pyrkiä muistamaan jatkossa. Kuitenkin se, mikä määrittellään kiusaamiseksi, on lopulta kiinni kokijassa itsessään, joten vastaukset ovat silti kelvollisia, sillä jokainen on itse määritellyt, onko kokenut, tehnyt tai havainnut sitä. Kuitenkin käsitteen avaaminen kyselyssä itsessään lisäisi luotettavuutta.

Kysely sisälsi paljon monivalintakysymyksiä, joihin sai vastata useamman vaihtoehdon, mikä sinänsä voi vaikeuttaa analyysivaihetta, sillä ne eivät anna suoraa selkeää kuvaa. Toisaalta näiden avulla pystyy havaitsemaan ilmiölle tyypillistä limittäisyyttä, mikä sinänsä on toimiva tutkimuksen näkökulmasta. Kuitenkin esimerkiksi taustakysymyksen kohdalla tätä voisi harkita ja kenties toteuttaa kysymyksellä, jossa valita vain yksi vaihtoehdoista tai muokata Likert -asteikolliseksi.

6.2 Jatkotoimia ja -tutkimusta

Kiusaaminen on tärkeä tutkimuksen aihe, joka ei lakkaa olemasta ajankohtainen.

Tutkimukseen vastaajat nostivat esiin avovastauksissa, miten tärkeä aihe on sekä miten siihen kaivataan selkeitä menetelmiä vastaan. Yliopistoilla ei ole selkeää keinoa puuttua kiusaamiseen tai toimia sitä vastaan. Eräs vastaaja tuo esiin, miten oli saanut keskusteluapua opintopsykologilta, mutta yksittäiselle henkilölle tarjottu ja saama tuki kokemusten käsittelyyn ole kiusaamista poiskitsevä ratkaisu. Vaikka kiusatulle tarjottu tuki on erittäin tärkeää, sillä kiusaaminen voi vaikuttaa henkilön terveyteen ja mielenterveyteen alentavasti, tarvitaan läpinäkyviä ja konkreettisia keinoja sekä seurauksia, jotka vaikuttavat koko yhteisöntasolla (Lappalainen ym., 2011). Yksi merkittävä keino on tiedonlisääminen. Vaikkei tämä olisikaan kaiken ratkaiseva teko, nostaa se esiin ongelman yhteisössä ja kenties saa ihmiset tarkastelemaan omaa toimintaansa paremmin. Tämän ei kuitenkaan tulisi rajoittaa

vain opiskelijoiden kohdalle. Niin kuin myös tässä tutkimuksessa todettiin myös henkilökunta kiusaa. Tähän liittyvä kiusaaminen on monesti myös tiedostamatonta, joten tiedon lisääminen tällä kentällä onkin erityisen tärkeää. Kiusaaminen on ryhmäilmiö joten kiusaamisen tunnistamisen kannalta tiedon lisäämisellä on mahdollisuus kenties kitkeä sivullisten välinpitämättömyyttä ja lisätä kiusaamiseen puutumista ja tuomittavuutta sosiaalisissa verkostoissa, joihin muuten olisi vaikea päästä käsiksi (Pääkkölä, 2019).

Aiheessa on paljon eri jatkotutkimusmahdollisuuksia. Vaikka vertikaalista kiusaamista onkin yliopistolla vähemmän kuin horisontaalista, sitä esiintyy silti ja se on melko vähän tutkittua. Olisi mielenkiintoista perehtyä syvemmin henkilökunnan toteuttamaan kiusaamiseen ja sen erityispiirteisiin, kuten miten henkilökunnan pedagoginen osaaminen kenties vaikuttaa kiusaamisen määrään tai millaisia keinoja heillä on kiusaamisen tunnistamiseen ja puuttumiseen. Tutkimuksessa nousi esiin myös hoitohenkilökunnan toteuttama kiusaaminen, mitä voisi olla mielenkiintoista perehtyä tarkemmin. Myös eri tiedekuntien yksilölliset piirteet kiusaamiseen liittyen voisi olla kiinnostava perehtyä. Tässä tutkimuksessa ei lopulta tarkasteltu aihetta tiedekunnittain, ja vaikka pitkälti vastausten perusteella näytti nousevan samoja aiheita, oli joitain yksilöllisiä piirteitä esille. Esimerkiksi lääketieteellisen tiedekunnassa esille nousut hoitohenkilökunnan tekemä kiusaaminen kuin myös esimerkiksi kasvatustieteiden tiedekunnassa opettaja opiskelijoiden kokema ja tekemä kiusaaminen alalla, jossa heidän pitäisi pystyä siihen puuttumaan. Tutkimusta voisi myös laajentaa esimerkiksi taustakysymysten osalta kartoittamaan sukupuolta, etnistä taustaa, ikää tai sosioekonomista taustaa. Vaikka tässä tutkimuksessa näihin ei keskitytty, nousi avovastauksissa esille sukupuoleen kohdistuvaa kiusaamista kuin myös ikään liittyvää ryhmästä ulkopuolelle jättämistä. Onkin hyvä tiedostaa, ettei tässä tutkimuksessa käy ilmi näitä tekijöitä, joten jää selvittämättä onko vastauksissa sukupuolista epätasapainoa. Toisaalta tämän kysymättä jättämiseen on vedottu alaluvussa 2.4, jossa nostetaan esiin, miten sukupuolella ei sinänsä pitäisi olla merkitystä epäsuoriin kiusaamiskokemuksiin nähden. Kuitenkin kiusaamisen yleisen raportoinnin kynnyksen puolesta, sillä saattaa olla merkitystä ja tämä olisi hyvä tarkastella mahdollisesti jatkossa.

Kiusaamisesta voi olla vaikea puhua ja siihen liittyy usein häpeän tunnetta. On merkittävää, että voitaisiin tarjota lisää tietoa ja keinoja puuttua siihen ja siksi on tärkeää, että aihetta tutkitaan lisää jatkossakin, jotta kiusaamisen kokemukset saisivat valoa. Konkreettisilla

keinoilla ja jatkotutkimuksella pystymme auttamaan kiusattujen äänen kuuluville ja kenties lisäämään tietoisuutta aiheesta, niin ettei kenenkään tarvitsisi enää taistella yksin.

Lähteet

- Baldry, A. C. (2004). The impact of direct and indirect bullying on the mental and physical health of Italian youngsters. *Aggressive Behavior*, 30(5), 343–355.
<https://doi.org/10.1002/ab.20043>
- Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M., & Little, T. D. (2008). Direct and Indirect Aggression During Childhood and Adolescence: A Meta-Analytic Review of Gender Differences, Intercorrelations, and Relations to Maladjustment. *Child Development*, 79(5), 1185–1229. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2008.01184.x>
- Chapell M, Casey D, De la Cruz C, Ferrell J, Forman J, Lipkin R, Newsham M, Sterling M, & Whittaker S. (2004). Bullying in college by students and teachers. *Adolescence*, 39(153), 53–64.
- Lagerspetz, K. (1998). *Naisten aggressio*. Tammi.
- Lappalainen, K., Meriläinen, M., Puhakka, H., & Sinkkonen, H.-M. (2011). Kiusataanko yliopistossakin? *Nuorisotutkimus*, 2, 64–80.
- Pääkkölä, A.-E. (2019). Akateeminen kiusaaminen ja toksinen akateeminen kulttuuri. *Tieteessä tapahtuu*, 37(4), Article 4.
- Pörhölä, M., Cvancara, K., Kaal, E., Kunttu, K., Tampere, K., & Torres, M. B. (2020). Bullying in university between peers and by personnel: Cultural variation in prevalence, forms, and gender differences in four countries. *Social Psychology of Education*, 23(1), 143–169. <https://doi.org/10.1007/s11218-019-09523-4>
- Salmivalli, C. (1998). *Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä*. Gaudeamus.
- Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and Violent Behavior*, 15(2), 112–120. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.08.007>
- Tilastokeskus. (2024). *Yliopisto-opiskelijat, -tutkinnot ja uudet opiskelijat (kirjoihintulo ko. Yliopistoon) muuttujina Vuosi, Yliopisto ja Tiedot*. PxWeb.

https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__opiskt/statfin_opiskt_pxt_136d.px/table/tableViewLayout1/

Liitteet

Liite 1. Tutkimuskutsu ja kyselylomake

Epäsuorat kiusaamisen muodot ja niiden esiintyminen Turun yliopistossa

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hei! Olen Turun yliopiston erityispedagogiikan opiskelija ja kirjoitan kasvatustieteiden kandia yliopistokiusaamisesta perehtyen erityisesti epäsuoriin kiusaamisen muotoihin ja kiusaamisen ilmenemiseen horisontaalisesti (opiskelija -opiskelija välillä) ja vertikaalisesti (opiskelija - henkilökuntavälillä) tiedekunnittain. Jos olet Turun yliopiston opiskelija mistä tahansa tiedekunnasta ja haluat jakaa kokemuksia ja havaintoja kiusaamiseen liittyen yliopistoaikanasi olisin kovin kiitollinen ajastasi! Voit vastata kyselyyn vaikkeet olisi kokenut itse kiusaamista. Tutkimus toteutetaan kyselytutkimuksena ja siihen osallistutaan vastaamalla sähköiseen Webropol-kyselyyn. Kysely sisältää tausta- ja monivalintakysymyksiä sekä vapaaehtoisia avoimia kysymyksiä.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 5 minuuttia. Kyselyn vastaukset käsitellään täysin anonyymisti.

Vastaamalla kyselyyn annat samalla luvan käyttää vastaustasi opinnäytetyöni aineistona. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti, eikä kyselyssä kerätä vastaajan sähköpostiosoitetta tai muita tunnistetietoja. Kysely on auki 31.3.2024 asti.

Tietosuojailmoitus: <https://seafire.utu.fi/f/702259db3f2f4b2d8903/>

Yhteystiedot:

Pinja Martikainen

ptmart@utu.fi

Ohjaaja:

Henna Pirhonen

hemapi@utu.fi

1. Olen lukenut ja hyväksyn tietosuojan ja sen ehdot *

Kyllä

En

2. Sitoudun vastaamaan kyselyyn totuuden mukaisesti *

Kyllä

En

3. Tiedekunta, jossa opiskelen *

Jos teet samaan aikaan useampaa tutkintoa eri tiedekunnille voit valita useamman

Humanistinen tiedekunta

Kasvatustieteiden tiedekunta

Lääketieteellinen tiedekunta

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Oikeustieteellinen tiedekunta

Teknillinen tiedekunta

Turun kauppakorkeakoulu

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

4. Olen... *

Voit valita useamman

kokenut kiusaamista yliopistoaikanani

kiusannut yliopistoaikanani

havainnut kun jotain kiusataan yliopistoaikanani

En ole kokenut, kiusannut tai muuten havainnut mitään kiusaamiseen liittyvää yliopistoaikanani

7. Kiusaamista parhaiten kuvaisi: *

Voit valita useamman, jos tilanteita useita mutta pyri osuvimpaan

fyysinen kiusaaminen (mm. töniminen, lyöminen, ahdistelu, tavaroiden rikkominen tai varastaminen)

suora verbaalinen (mm. haukkumista, nimittelyä, vähättelyä ym. suoraan kasvatusten tai suoraan kohteelle viestitellen)

epäsuoraa verbaalista (mm. juoruilua, vähättelyä selän takana)

epäsuora non-verbaalinen (mm. ivaavat ilmeet ja eleet, käytöksellä väliin jättäminen)

9. Voit halutessasi tarkentaa tai lisätä esim. jos muotoa ei vielä mainittu

10. Muu vapaasana kyselystä tai aiheesta

Tarkennuksia, selityksiä, risuja ja ruusuja

Liite 2. Tietosuojailmoitus

Tietosuojailmoitus

EU:n yleinen tietosuoja-asetus,

artikkelit 13 ja 14

1. Rekisterin nimi	Epäsuorien kiusaamismuotojen ilmeneminen yliopistossa horisontaalasti ja vertikaalasti (kandidaatin tutkielma)
2. Rekisterinpitäjä	Pinja Martikainen ptmart@utu.fi
3. Vastuuhenkilön yhteystiedot	Pinja Martikainen ptmart@utu.fi
4. Tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste	<p>Kyselylomakkeella selvitetään Turun yliopiston eri tiedekuntien opiskelijoiden kokemuksia ja havaintoja epäsuorista kiusaamisen muodoista ja ilmenemisestä horisontaalisesti ja vertikaalisesti heidän opiskeluaikanaan. Kysely toimii kandidaatin tutkielman aineistona. Vastaukset kerätään yliopiston tiedekuntien sähköpostilistoille lähetettävällä kyselyllä. Kyselyn tulokset kootaan ja raportoidaan kandidaatin tutkielmassa sekä esitetään kandiseminaarissa. Vastauksia voidaan mahdollisesti hyödyntää myös muun julkaistavan kirjoituksen aineistona (esimerkiksi pro gradu tai blogi teksti).</p> <p>Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on ☒ käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta) ☐ rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta) ☐ muu mikä</p>
5. Käsiteltävät henkilötietoryhmät	Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja Tiedekunta ja vastaajan kokemuksia ja havaintoja tutkimuksen kohteesta.
6. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät.	Kyselyn vastauksia käsittelee kasvatustieteiden kandidaatin tutkielmaa tekevä opiskelija Pinja Martikainen. Tietoja ei siirretä tai luovuteta muille henkilöille.

7. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin	Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.
8. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit	Vastauksia kerätään luottamuksellisesti ja anonyymisti. Kerättyjä tietoja säilytetään opinnäytetyön käytäntöjen mukaisesti ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.
9. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää tai vaikeuttaa käsittelyä.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p>
10. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu	Kysely lähetetään Turun yliopiston eri tiedekuntien sähköposti listoille, joiden tiedot ovat saatu Turun yliopistolta. Muut tiedot kerätään kyselylomakkeessa itsessään.
11. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta	Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.